

Vícerozměrné metody - cvičení

RNDr. Eva Koritáková, Ph.D.

Podzim 2017

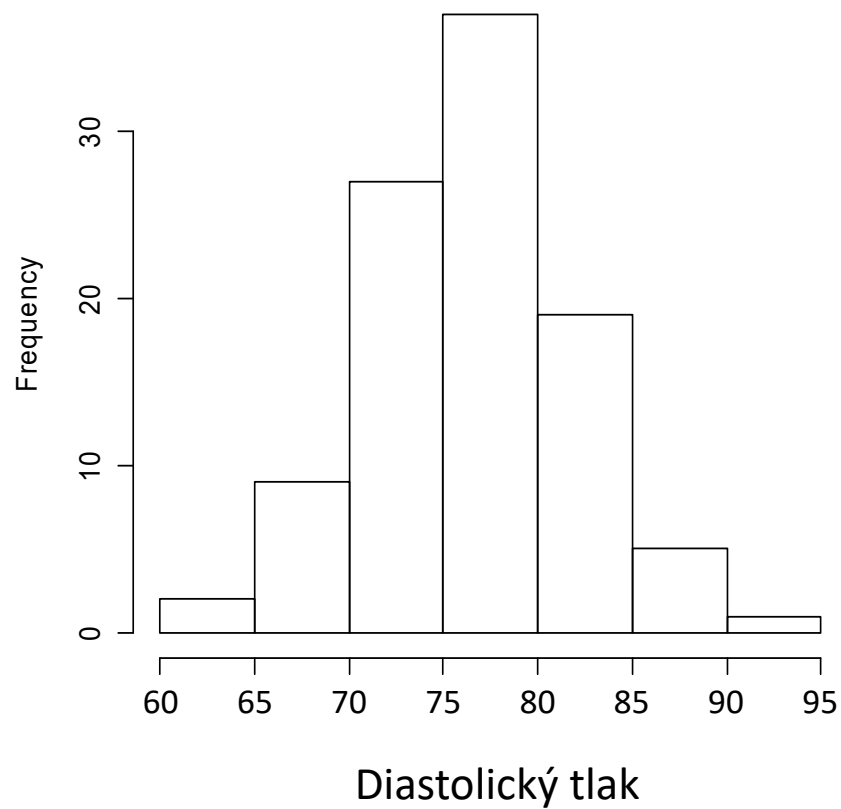
Cvičení 2

Vícerozměrné normální rozdělení a vícerozměrný t-test

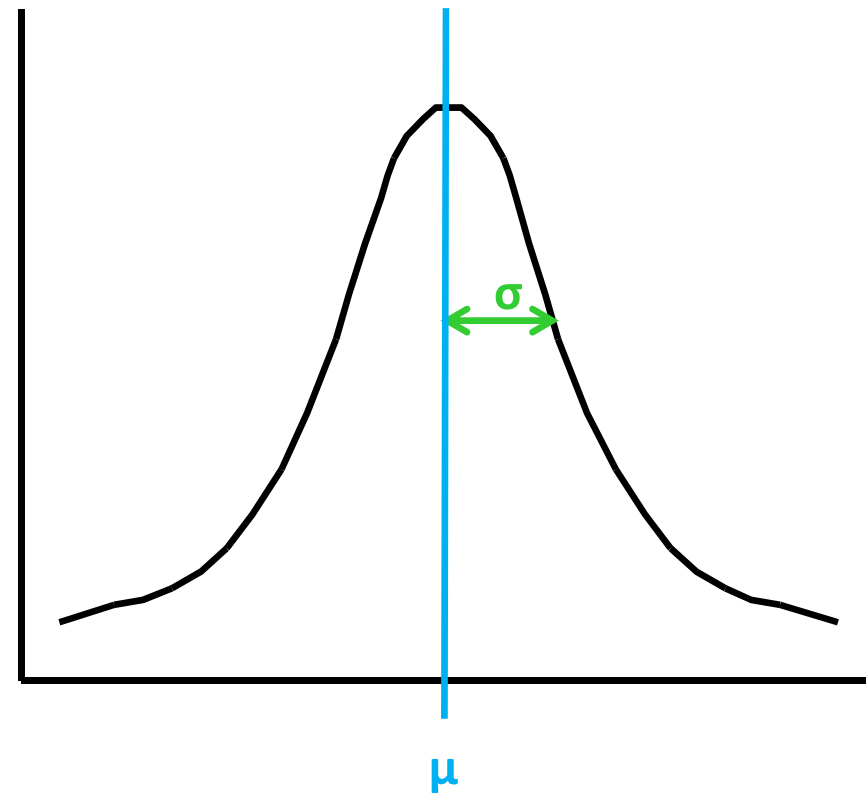
Vícerozměrné normální rozdělení

Motivace

Histogram

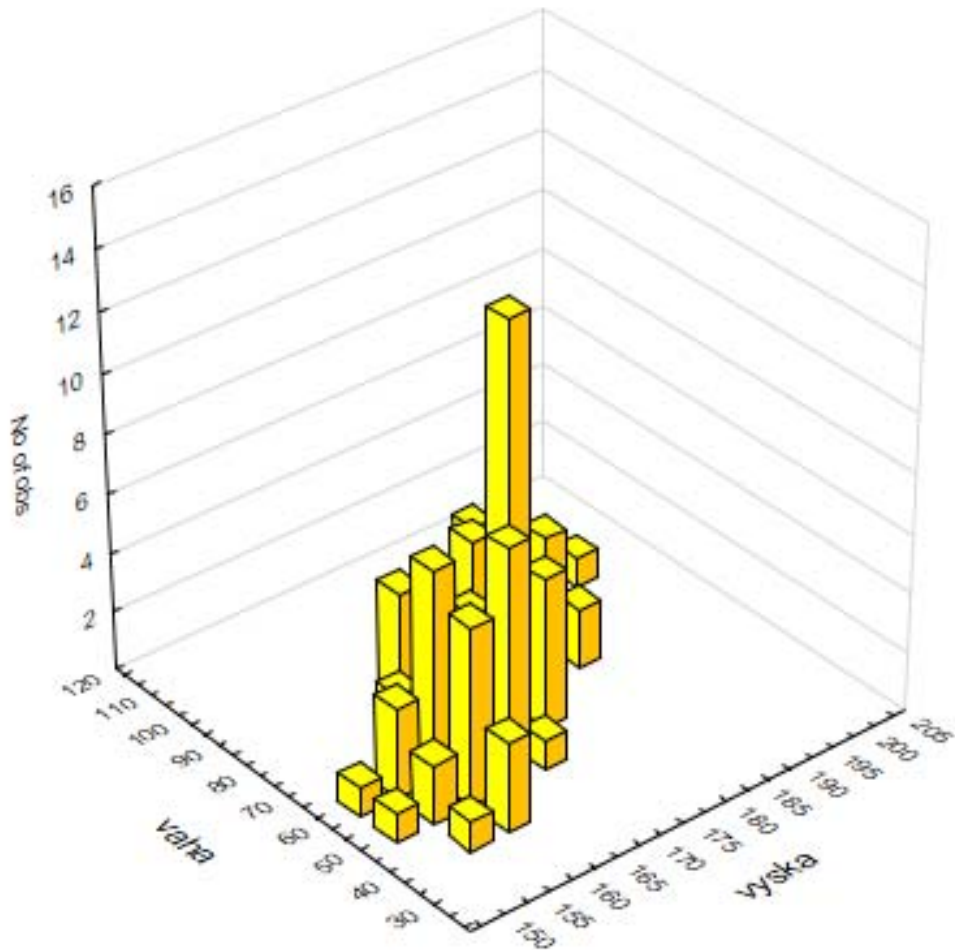

Hustota jednorozměrného normálního rozdělení

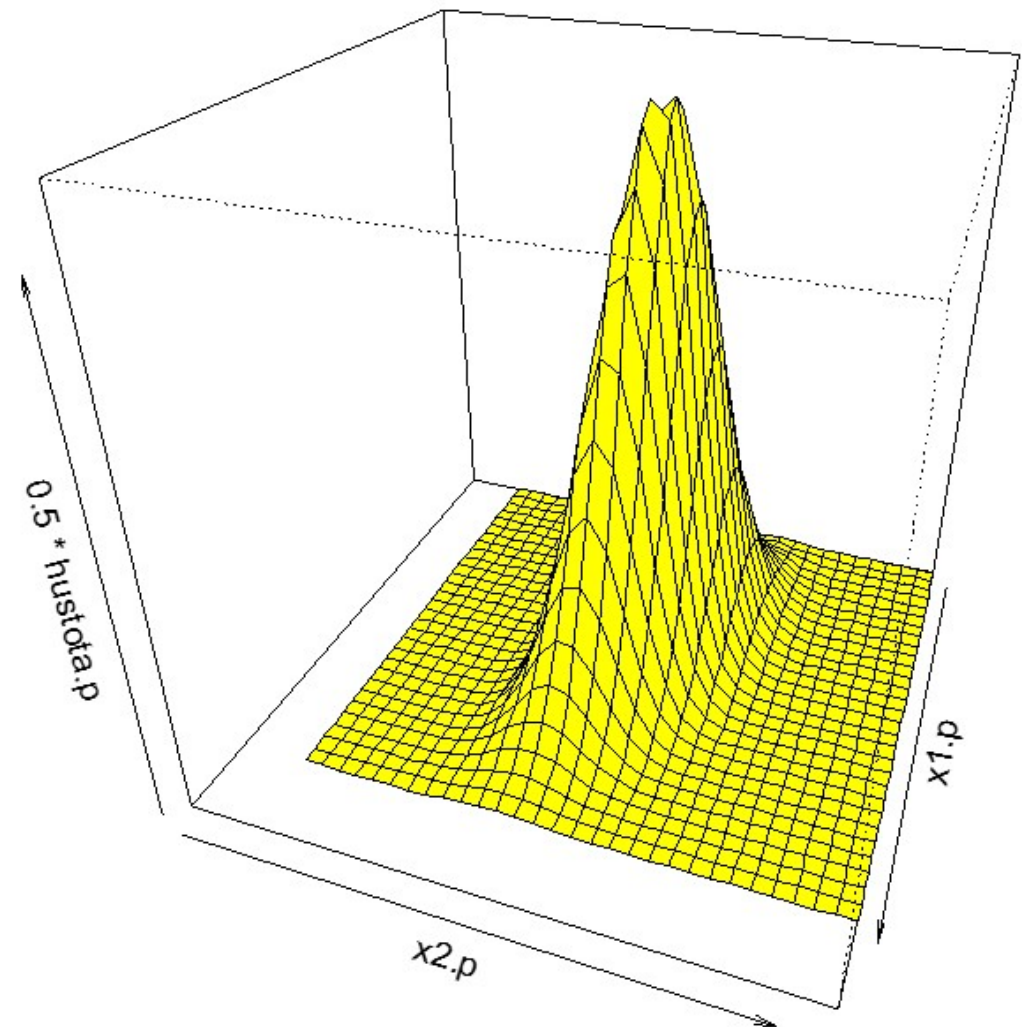

Motivace – pokračování

Dvourozměrný
histogram

Hustota dvourozměrného
normálního rozdělení

Vícerozměrné normální rozdělení

Hustota jednozměrného normálního rozdělení:

$$f(x) = \frac{1}{\sqrt{(2\pi)\sigma^2}} \cdot \exp\left(-\frac{(x - \mu)^2}{2\sigma^2}\right)$$

μ - střední hodnota σ^2 - rozptyl

Hustota vícerozměrného normálního rozdělení:

$$f(x_1, \dots, x_k) = \frac{1}{\sqrt{(2\pi)^k |\Sigma|}} \cdot \exp\left(-\frac{1}{2}(\mathbf{x} - \boldsymbol{\mu})^T \boldsymbol{\Sigma}^{-1}(\mathbf{x} - \boldsymbol{\mu})\right)$$

$\boldsymbol{\mu}$ - vektor středních hodnot $\boldsymbol{\Sigma}$ - kovarianční matice

Hustota dvourozměrného normálního rozdělení:

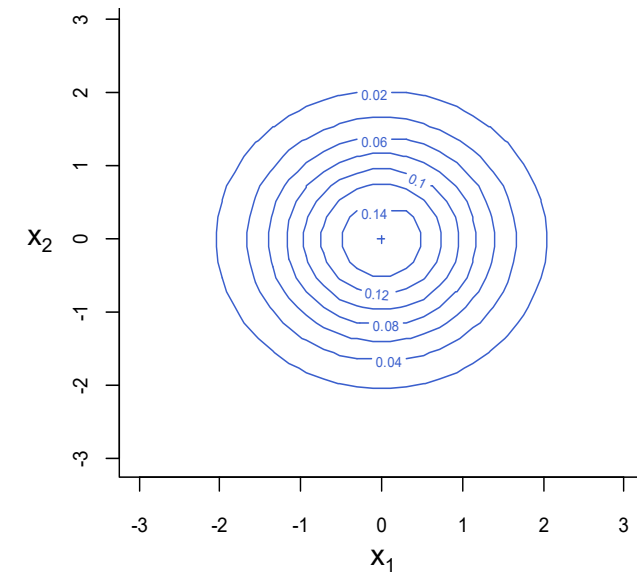
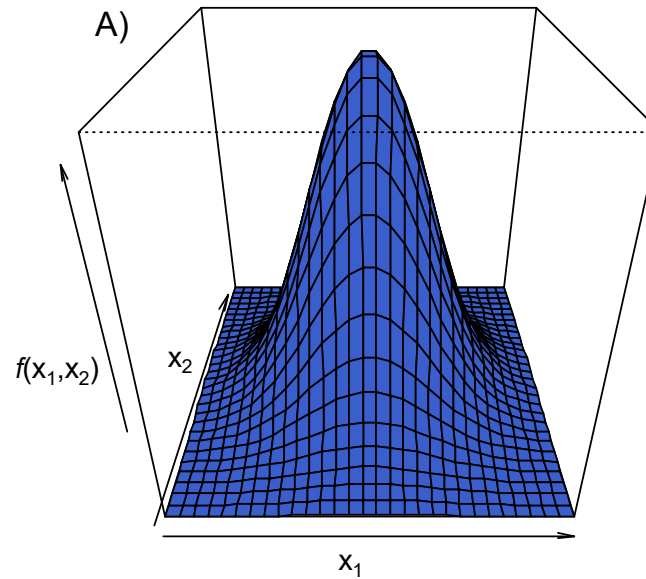
$$f(x, y) = \frac{1}{2\pi\sigma_x\sigma_y\sqrt{1-\rho^2}} \exp\left(-\frac{1}{2(1-\rho^2)} \left[\frac{(x - \mu_x)^2}{\sigma_x^2} + \frac{(y - \mu_y)^2}{\sigma_y^2} - \frac{2\rho(x - \mu_x)(y - \mu_y)}{\sigma_x\sigma_y} \right]\right),$$

$$\boldsymbol{\mu} = \begin{pmatrix} \mu_x \\ \mu_y \end{pmatrix}, \quad \boldsymbol{\Sigma} = \begin{pmatrix} \sigma_x^2 & \rho\sigma_x\sigma_y \\ \rho\sigma_x\sigma_y & \sigma_y^2 \end{pmatrix}$$

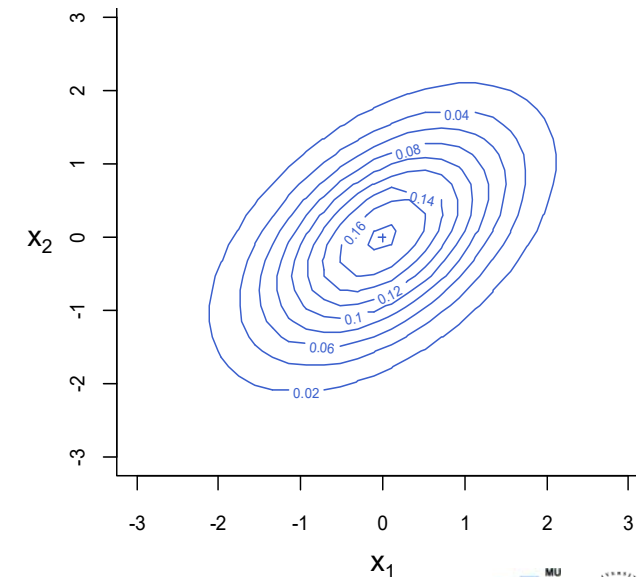
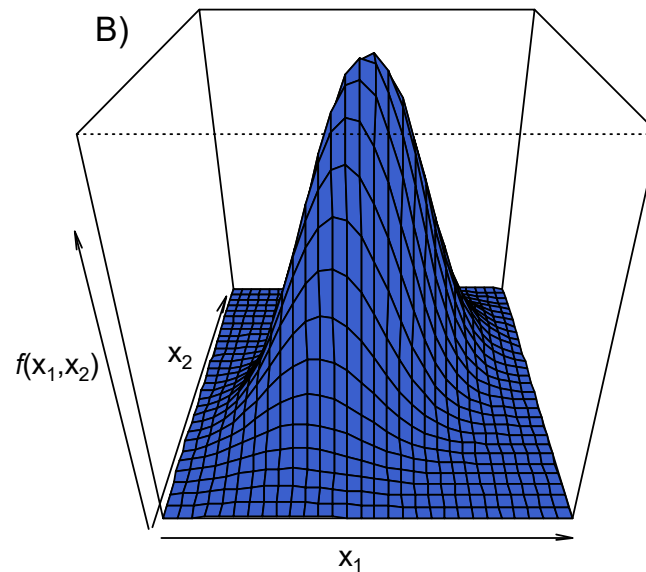
ρ - korelace mezi X a Y;
 σ - směrodatná odchylka

Hustota u nekorelovaných a korelovaných proměnných

Nekorelované proměnné
($\mu_1 = \mu_2 = 0$, $\sigma_1 = \sigma_2 = 1$,
 $\rho = 0$)

Korelované proměnné
($\mu_1 = \mu_2 = 0$, $\sigma_1 = \sigma_2 = 1$,
 $\rho = 0,5$)

Vícerozměrný průměr a kovarianční matice

- vícerozměrný průměr (např. pro datový soubor se 2 proměnnými):

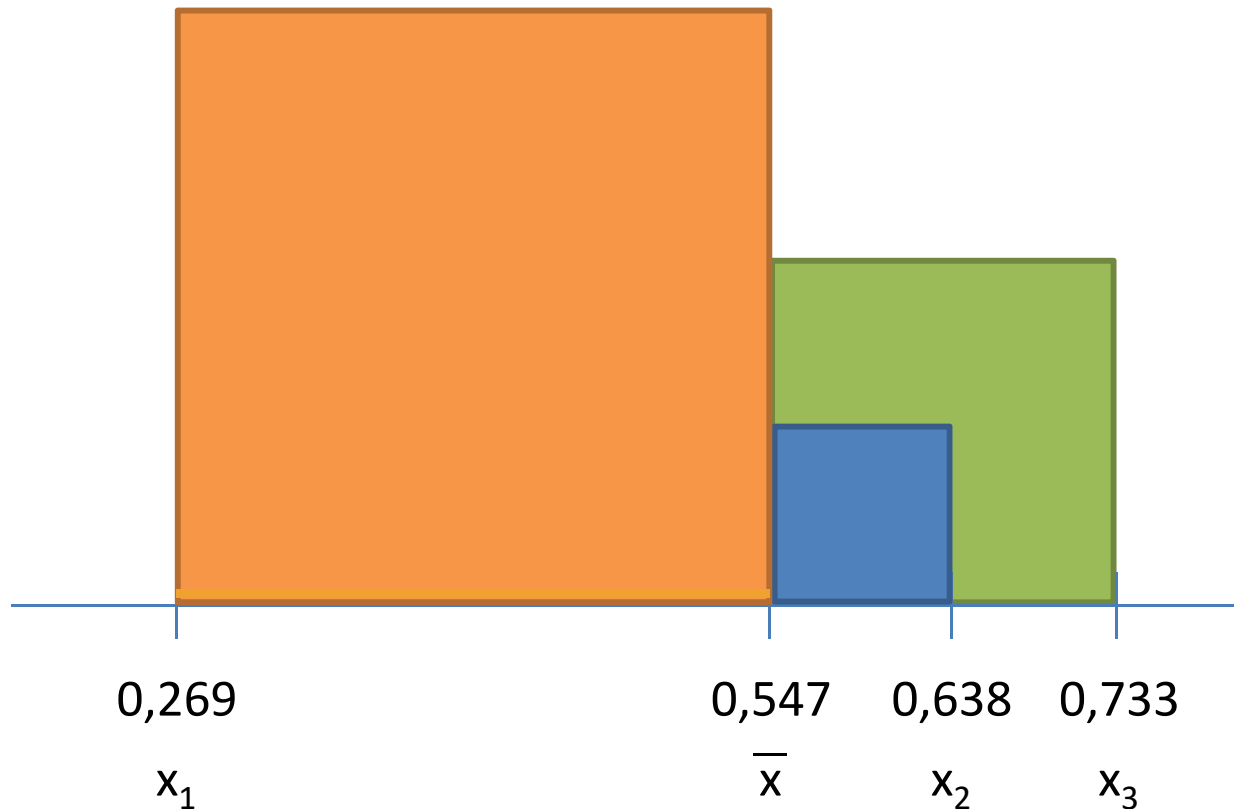
$$\bar{\mathbf{x}} = \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_{i1} \quad \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_{i2} \right]$$

- výběrová kovarianční matice (např. pro datový soubor se 2 proměnnými):

$$\mathbf{S} = \begin{bmatrix} s_{11} & s_{12} \\ s_{21} & s_{22} \end{bmatrix}, \text{ kde } s_{11} = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_{i1} - \bar{x}_1)^2$$

Výpočet rozptylu a směrodatné odchylky - opakování

- Příklad čtverců odchylek od průměru pro $n = 3$.
- Rozptyl je možno značně ovlivnit odlehlými pozorováními.

Rozptyl:

$$s^2 = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2$$

Směrodatná odchylka:

$$s = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$$

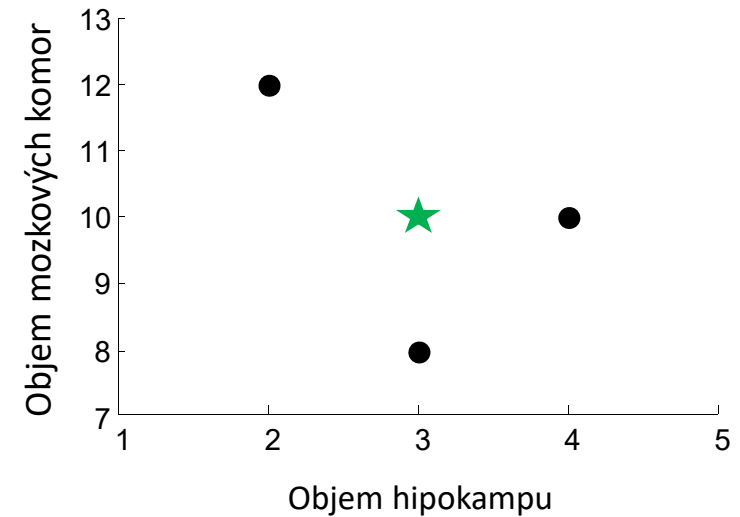
Úkol 1

- Spočtete vícerozměrný průměr a výběrovou kovarianční matici pro soubor 3 subjektů, u nichž byly naměřeny hodnoty objemu hipokampu a mozkových komor, přičemž naměřené hodnoty byly zaznamenány do následující datové matice:

$$\mathbf{X} = \begin{bmatrix} 2 & 12 \\ 4 & 10 \\ 3 & 8 \end{bmatrix}$$

Úkol 1 - řešení

ID	Objem hipokampu	Objem mozkových komor
1	2	12
2	4	10
3	3	8

Vícerozměrný průměr:

$$\bar{\mathbf{x}} = \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_{i1} \quad \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_{i2} \right] = \left[\frac{1}{3} (2 + 4 + 3) \quad \frac{1}{3} (12 + 10 + 8) \right] = [3 \quad 10]$$

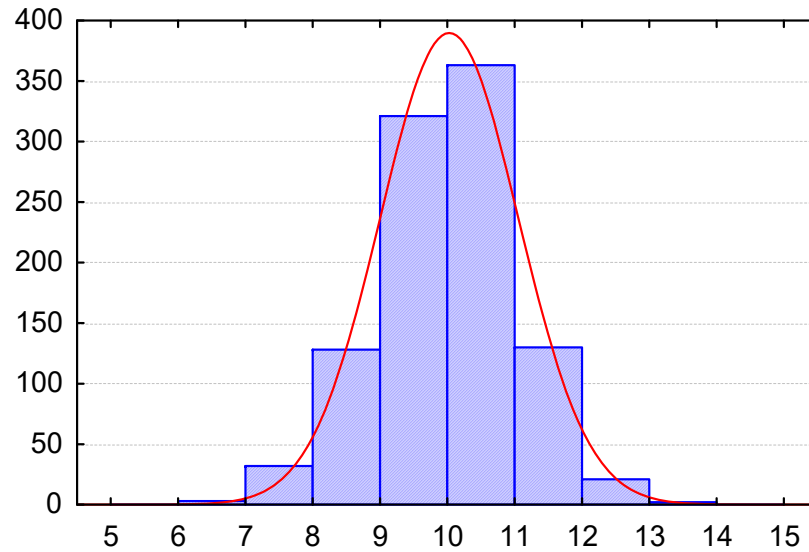
Kovarianční matice: $\mathbf{S} = \begin{bmatrix} s_{11} & s_{12} \\ s_{21} & s_{22} \end{bmatrix}$, kde:

$$s_{11} = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_{i1} - \bar{x}_1)^2 = \frac{1}{3-1} ((2-3)^2 + (4-3)^2 + (3-3)^2) = \frac{1}{2} (1 + 1 + 0) = 1$$

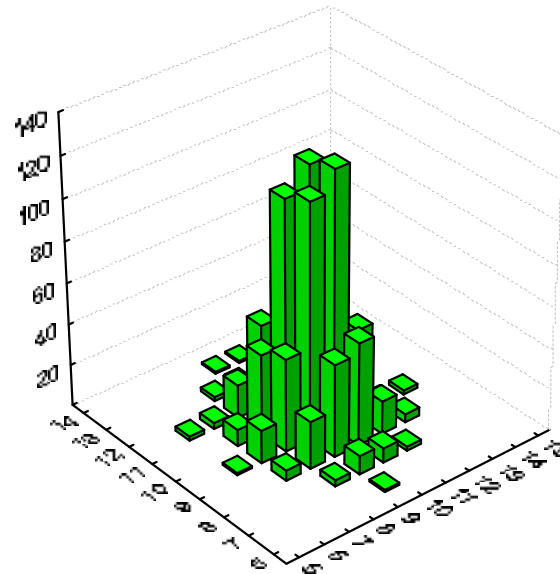
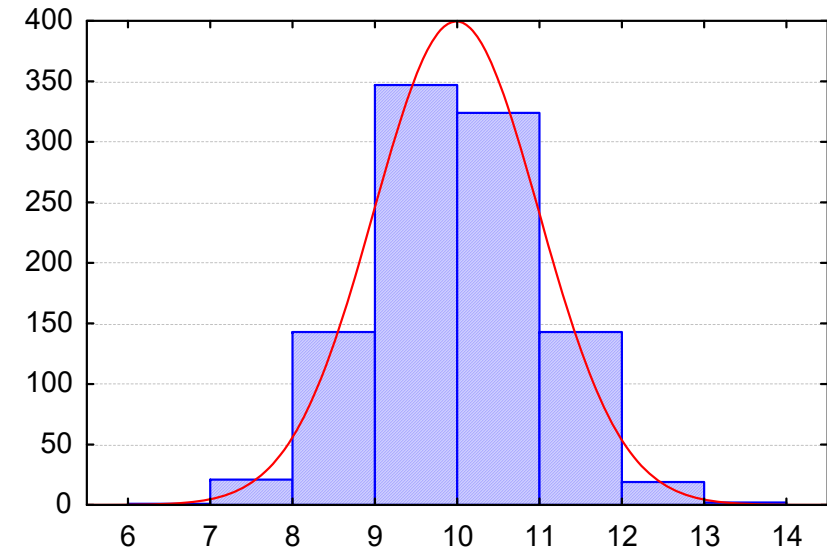
$$s_{22} = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_{i2} - \bar{x}_2)^2 = \frac{1}{3-1} ((12-10)^2 + (10-10)^2 + (8-10)^2) = 4$$

$$s_{21} = s_{12} = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_{i1} - \bar{x}_1)(x_{i2} - \bar{x}_2) = \frac{1}{3-1} ((2-3)(12-10) + (4-3)(10-10) + (3-3)(8-10)) = -1 \quad \rightarrow \mathbf{S} = \begin{bmatrix} 1 & -1 \\ -1 & 4 \end{bmatrix}$$

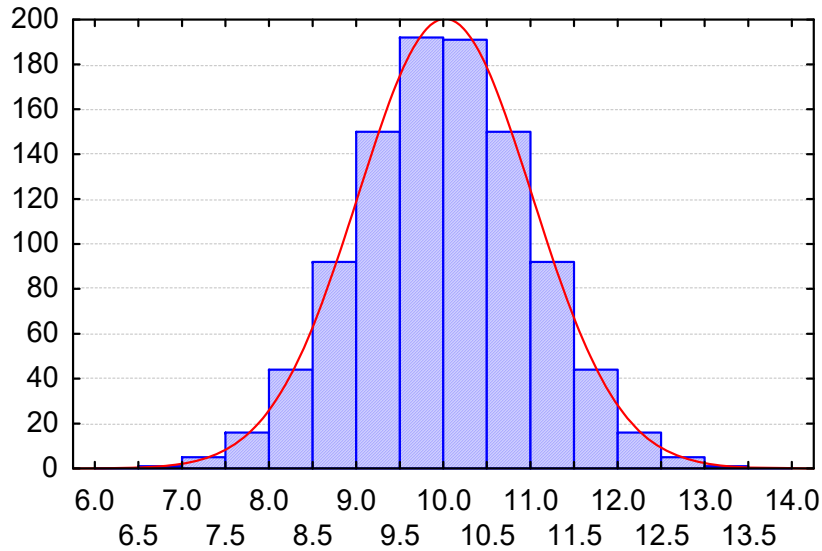
Je normalita v jednorozměrném prostoru jedinou podmínkou vícerozměrné normality?

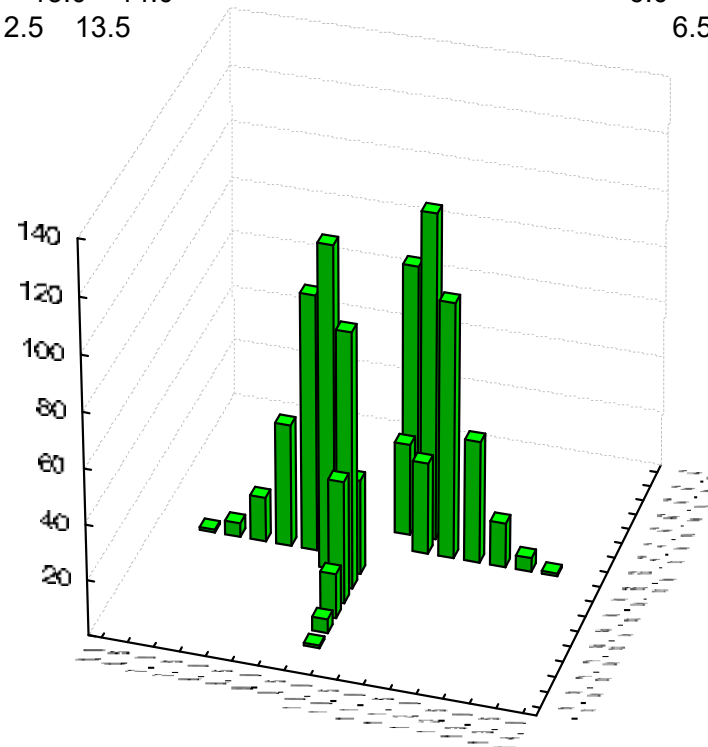
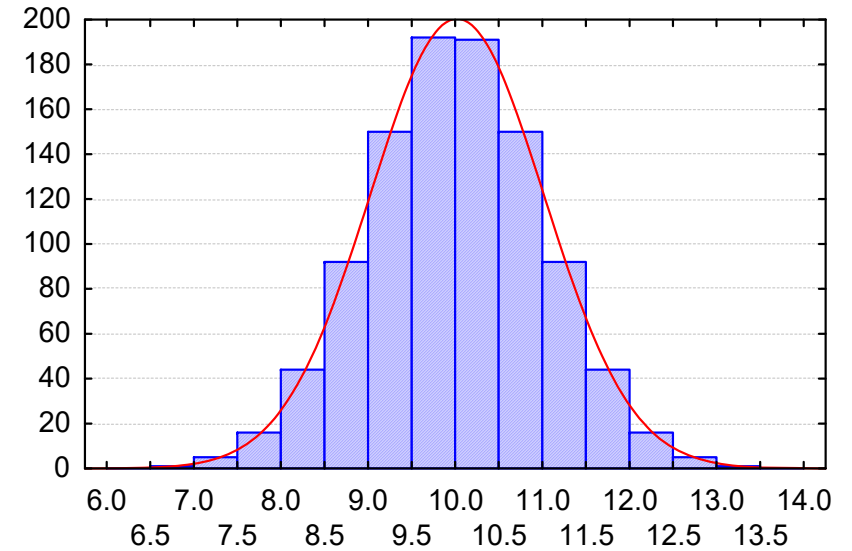
+

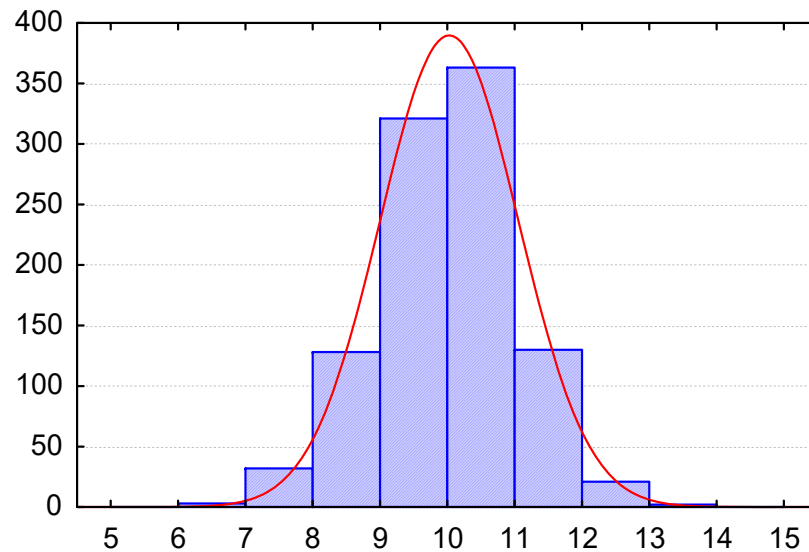
Je normalita v jednorozměrném prostoru jedinou podmínkou vícerozměrné normality?

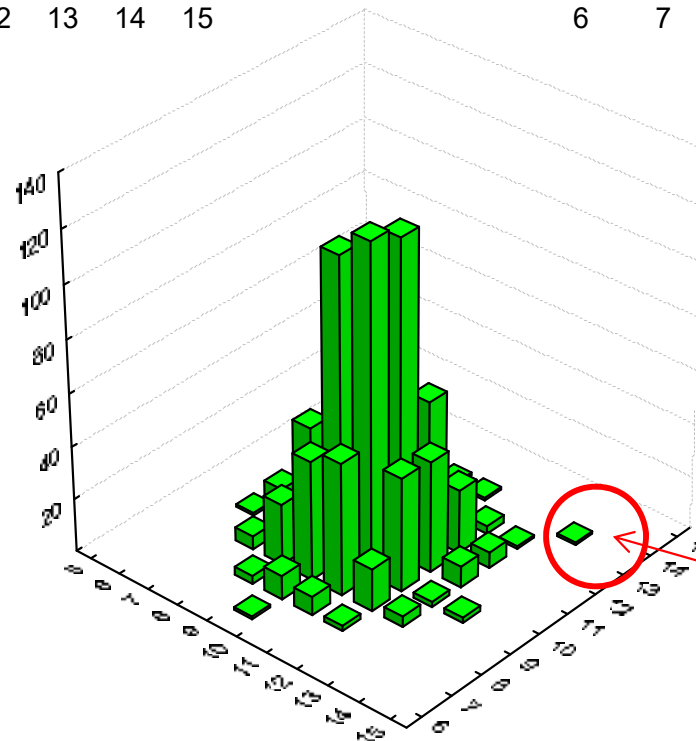
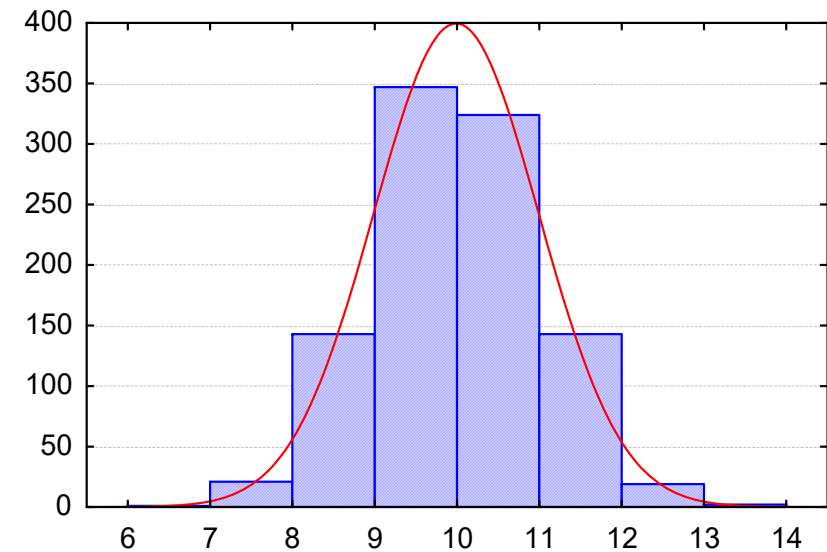
+

Je normalita v jednorozměrném prostoru jedinou podmínkou vícerozměrné normality?

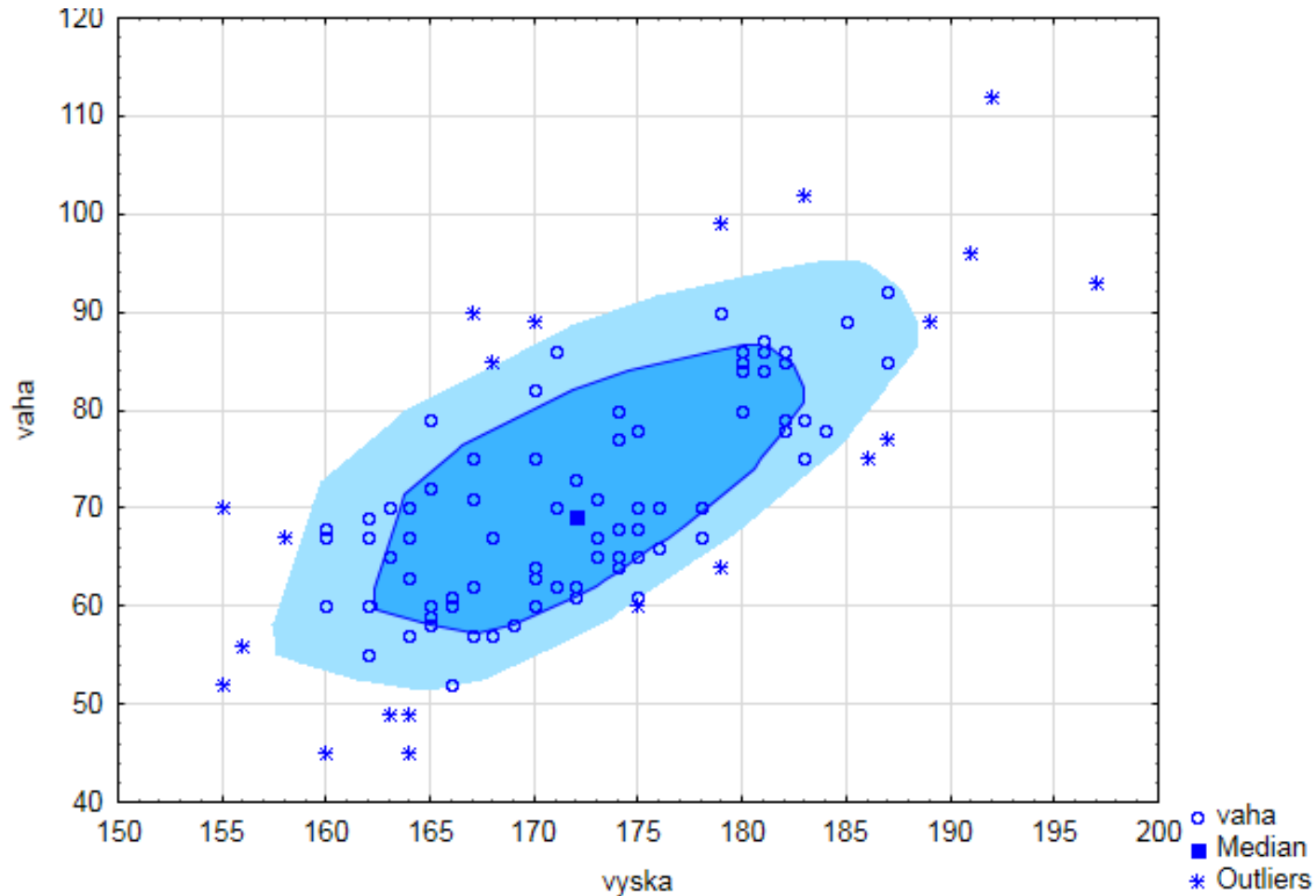
+

Vícerozměrná odlehlá hodnota (outlier)

Ověření dvourozměrné normality

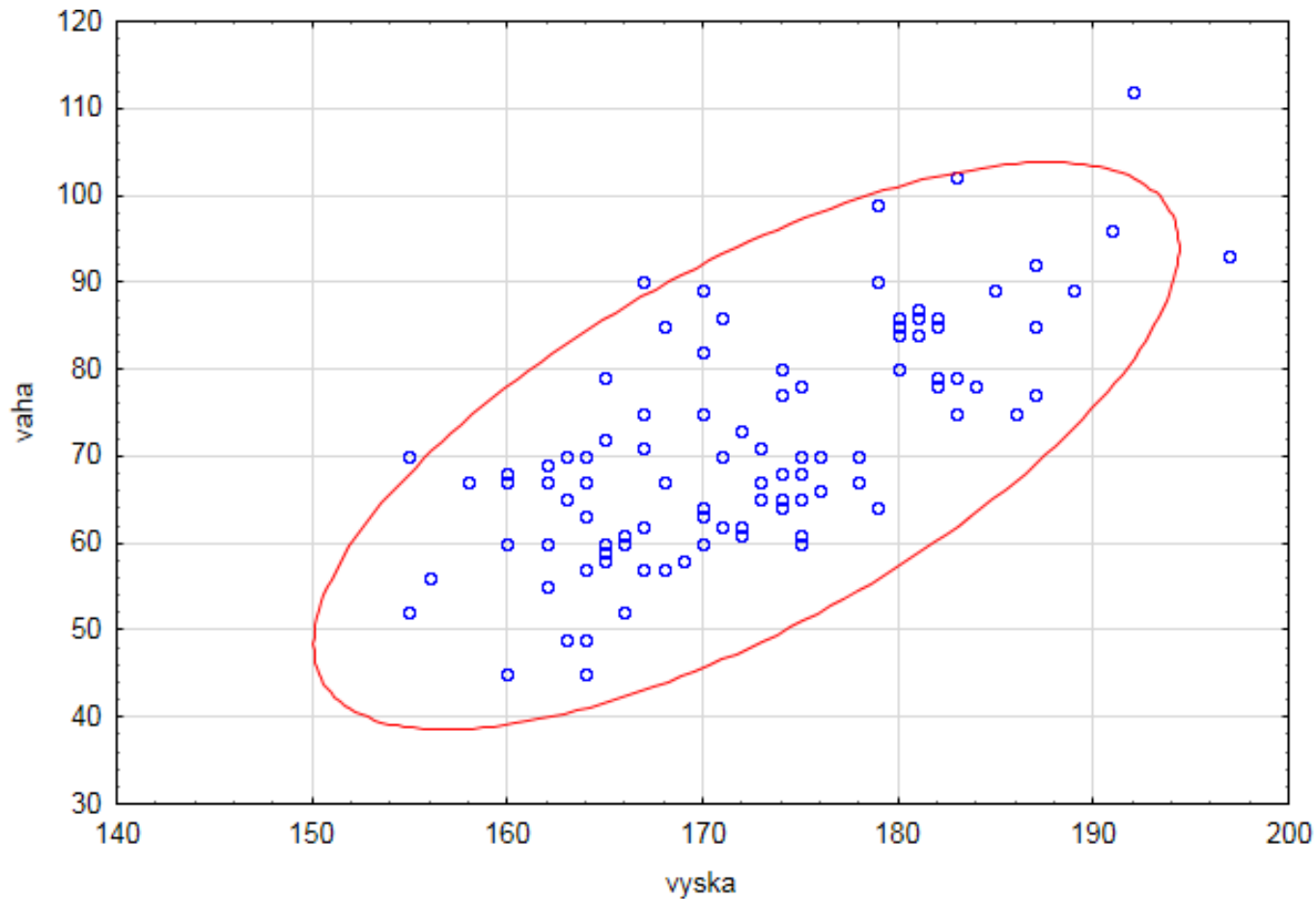
Bagplot = „bivariate boxplot“ (tzn. „dvourozměrný krabicový graf“)

v softwaru Statistica: Graphs – 2D Graphs – Bag Plots

Ověření dvourozměrné normality

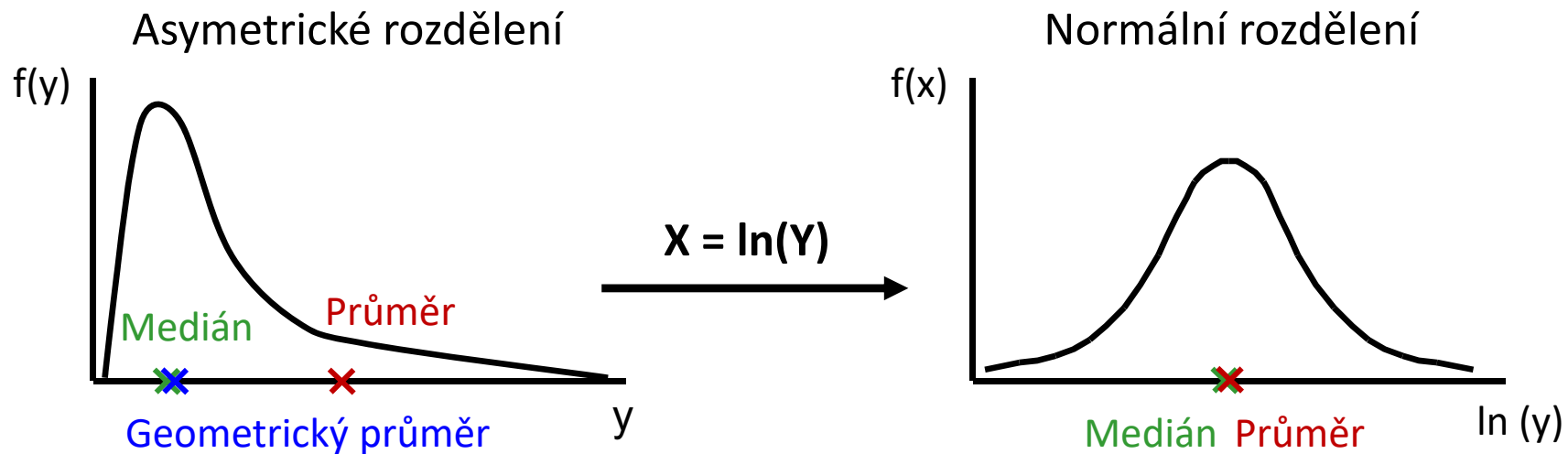
Vykreslení regulační elipsy („control“ ellipse):

v softwaru Statistica: Graphs – Scatterplots – na záložce Advanced zvolit Ellipse Normal

Normalizace dat

- Převod na normální rozdělení (normalita je předpokladem řady statistických testů).
- Např. **logaritmická transformace**: $X = \ln(Y)$ nebo $X = \ln(Y+1)$, pokud data obsahují hodnotu 0

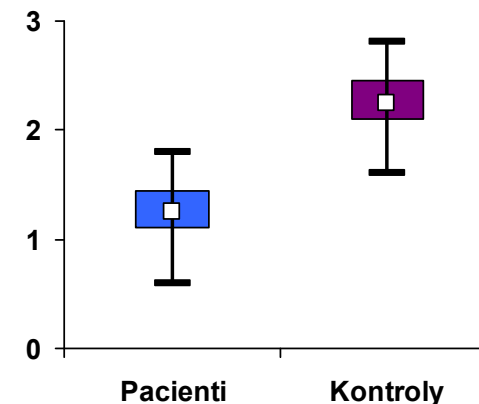
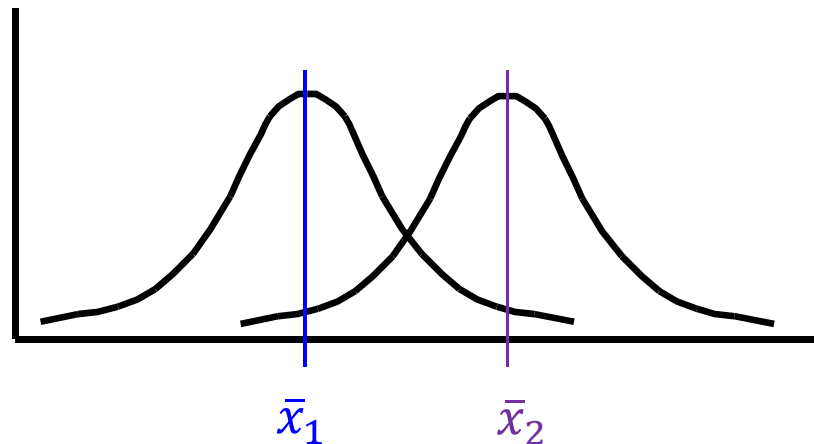

- Další příklady:
 - **odmocninová transf.** (pro proměnné s Poissonovým rozložením nebo obecně data typu počet jedinců, buněk apod.: $X = \sqrt{Y}$ nebo $X = \sqrt{Y + 1}$)
 - **arcsin transformace** (pro proměnné s binomickým rozložením)
 - **Box-Coxova transformace**

Vícerozměrný t-test

Jednorozměrný dvouvýběrový t-test

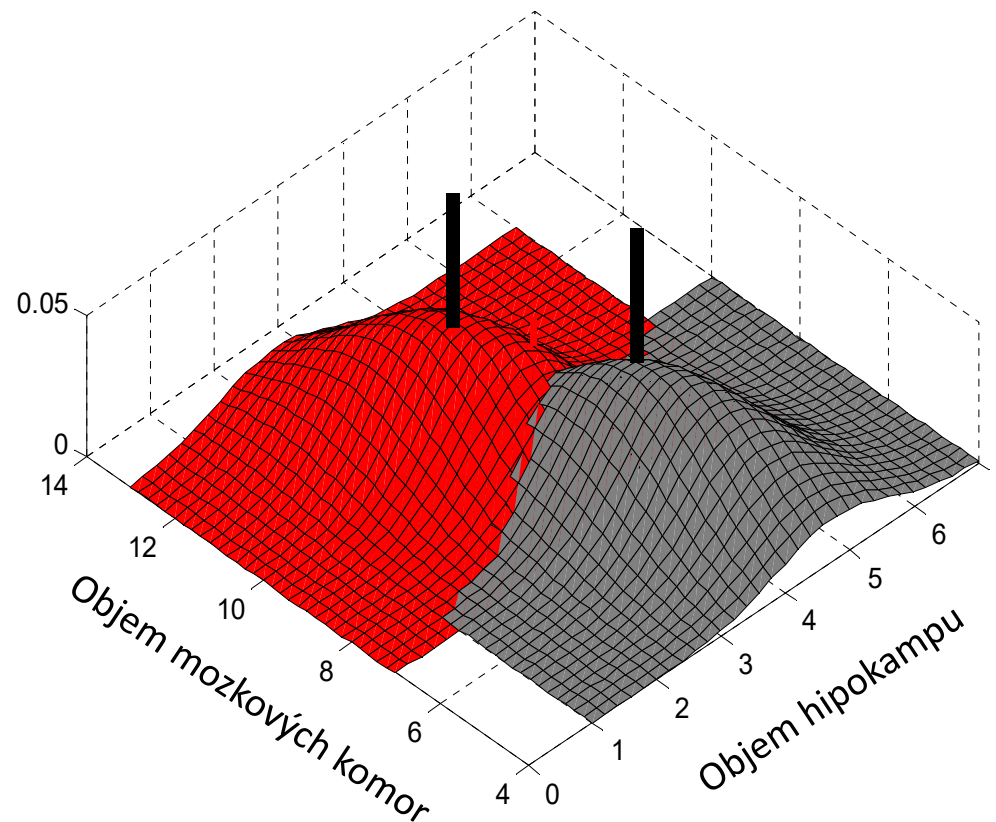
- Srovnáváme dvě skupiny dat, které jsou na sobě nezávislé – mezi objekty neexistuje vazba.
- Příklady: srovnání objem hipokampu u mužů a u žen, srovnání kognitivního výkonu podle dvou kategorií věku,...

- Předpoklad: **normalita dat v OBOU skupinách, shodnost (homogenita) rozptylů** v obou skupinách
- Testová statistika:
$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2 - c}{s_* \sqrt{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}}}$$
, kde s_* je vážená směrodatná odchylka, c je konstanta, o kterou se rozdíl průměrů má lišit (většinou rovna 0)

Vícerozměrný t-test

- Srovnáváme dvě skupiny dat, které jsou na sobě nezávislé – mezi objekty neexistuje vazba.
- Na rozdíl od jednorozměrného dvouvýběrového t-testu jsou dvě skupiny dat popsány více proměnnými.

Vícerozměrný t-test

Jednorozměrný dvouvýběrový t-test:

- testová statistika: $T = \frac{(\bar{x}_D - \bar{x}_H) - c}{s_* \sqrt{\frac{1}{n_D} + \frac{1}{n_H}}}$, kde $T \sim t(n_D + n_H - 2)$ ← Studentovo rozdělení
- s_*^2 je vážený rozptyl vypočtený jako $s_*^2 = \frac{(n_D - 1)s_D^2 + (n_H - 1)s_H^2}{(n_D - 1) + (n_H - 1)}$
- c je konstanta, o kterou se rozdíl průměrů má lišit (většinou $c = 0$)
- nulová hypotéza zamítnuta, pokud $|T| > t_{1-\alpha/2}(n_D + n_H - 2)$

Je ekvivalentní testu:

$$T^2 = \left(\frac{(\bar{x}_D - \bar{x}_H) - c}{s_* \sqrt{\frac{1}{n_D} + \frac{1}{n_H}}} \right)^2 = (\bar{x}_D - \bar{x}_H - c) \left[s_*^2 \left(\frac{1}{n_D} + \frac{1}{n_H} \right) \right]^{-1} (\bar{x}_D - \bar{x}_H - c), \text{ kde } T^2 \sim F(1, n_D + n_H - 2)$$
← F rozdělení

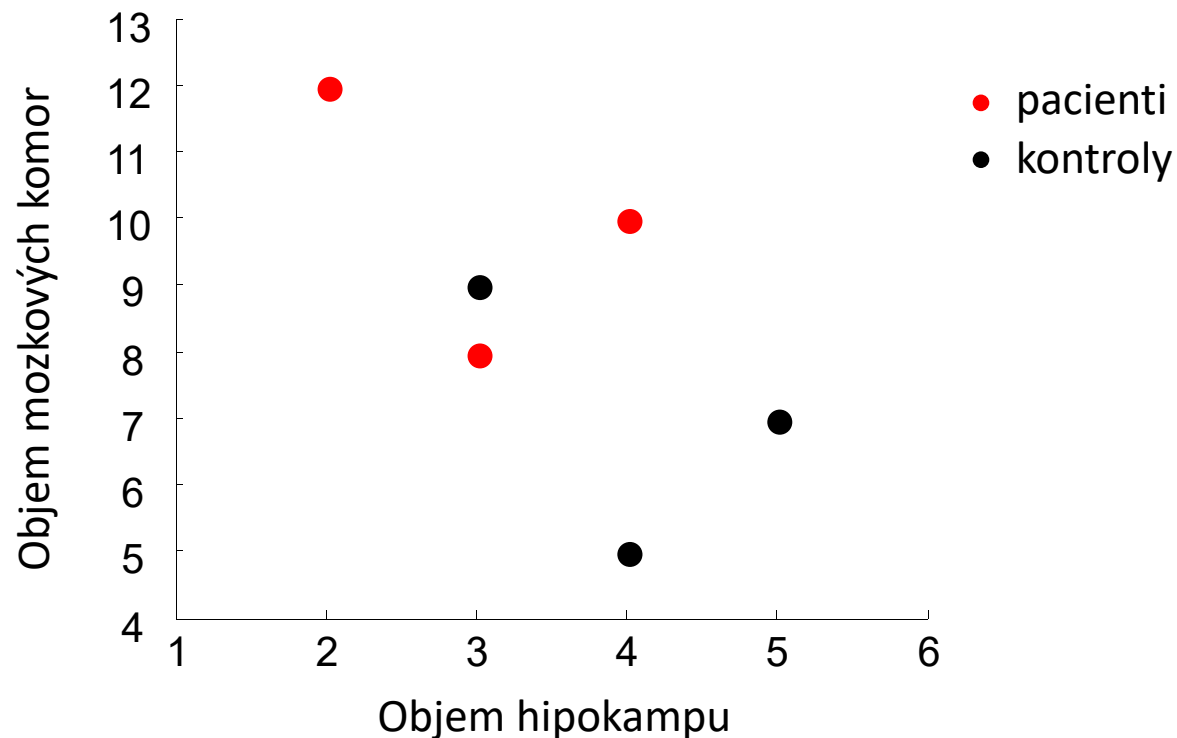
Vícerozměrný t-test:

- Hotellingova T^2 testová statistika: $T^2 = (\bar{\mathbf{x}}_D - \bar{\mathbf{x}}_H - \mathbf{c})^T \left[\mathbf{S}_* \left(\frac{1}{n_D} + \frac{1}{n_H} \right) \right]^{-1} (\bar{\mathbf{x}}_D - \bar{\mathbf{x}}_H - \mathbf{c})$
- kde \mathbf{S}_* je vážená kovarianční matice: $\mathbf{S}_* = \frac{(n_D - 1)\mathbf{S}_D + (n_H - 1)\mathbf{S}_H}{(n_D - 1) + (n_H - 1)}$
- $T^2 \sim T^2(p, n - p - 1)$ ← Hotellingovo rozdělení; pro malé n_D a n_H je lepší použít: $F = \frac{n - p - 1}{p} \frac{T^2}{n - 2}$, kde $n = n_D + n_H$
- nulová hypotéza zamítnuta, když $F > F_{1-\alpha}(p, n - p - 1)$ ← F rozdělení

Úkol 2

- Zjistěte, zda se liší skupina pacientů se schizofrenií od zdravých subjektů na základě parametrů popisujících objem mozkových struktur subjektů.

$$\mathbf{X}_D = \begin{bmatrix} 2 & 12 \\ 4 & 10 \\ 3 & 8 \end{bmatrix}, \mathbf{X}_H = \begin{bmatrix} 5 & 7 \\ 3 & 9 \\ 4 & 5 \end{bmatrix}$$

Úkol 2

- Zjistěte, zda se liší skupina pacientů se schizofrenií od zdravých subjektů na základě parametrů popisujících objem mozkových struktur subjektů.

$$\mathbf{X}_D = \begin{bmatrix} 2 & 12 \\ 4 & 10 \\ 3 & 8 \end{bmatrix}, \mathbf{X}_H = \begin{bmatrix} 5 & 7 \\ 3 & 9 \\ 4 & 5 \end{bmatrix}$$

Úkol 2 - řešení

$$T^2 = (\bar{\mathbf{x}}_D - \bar{\mathbf{x}}_H - \mathbf{c})^T \left[\mathbf{s}_* \left(\frac{1}{n_D} + \frac{1}{n_H} \right) \right]^{-1} (\bar{\mathbf{x}}_D - \bar{\mathbf{x}}_H - \mathbf{c})$$

Vícerozměrné průměry: $\bar{\mathbf{x}}_D =$

$$\left[\frac{1}{n_D} \sum_{i=1}^{n_D} x_{i1} \quad \frac{1}{n_D} \sum_{i=1}^{n_D} x_{i2} \right] = [3 \quad 10]$$

$$\bar{\mathbf{x}}_H = \left[\frac{1}{n_H} \sum_{i=1}^{n_H} x_{i1} \quad \frac{1}{n_H} \sum_{i=1}^{n_H} x_{i2} \right] = [4 \quad 7]$$

Výběrové kovarianční matice:

$$\mathbf{S}_D = \begin{bmatrix} s_{11}^D & s_{12}^D \\ s_{21}^D & s_{22}^D \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & -1 \\ -1 & 4 \end{bmatrix}$$

$$\mathbf{S}_H = \begin{bmatrix} s_{11}^H & s_{12}^H \\ s_{21}^H & s_{22}^H \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & -1 \\ -1 & 4 \end{bmatrix}$$

Vážená kovarianční matice:

$$\mathbf{s}_* = \begin{bmatrix} 1 & -1 \\ -1 & 4 \end{bmatrix}$$

Úkol 2 - řešení

$$T^2 = (\bar{\mathbf{x}}_D - \bar{\mathbf{x}}_H - \mathbf{c})^T \left[\mathbf{S}_* \left(\frac{1}{n_D} + \frac{1}{n_H} \right) \right]^{-1} (\bar{\mathbf{x}}_D - \bar{\mathbf{x}}_H - \mathbf{c})$$

Vícerozměrné průměry: $\bar{\mathbf{x}}_D =$

$$\left[\frac{1}{n_D} \sum_{i=1}^{n_D} x_{i1} \quad \frac{1}{n_D} \sum_{i=1}^{n_D} x_{i2} \right] = [3 \quad 10]$$

$$\bar{\mathbf{x}}_H = \left[\frac{1}{n_H} \sum_{i=1}^{n_H} x_{i1} \quad \frac{1}{n_H} \sum_{i=1}^{n_H} x_{i2} \right] = [4 \quad 7]$$

Výběrové kovarianční matice:

$$\mathbf{S}_D = \begin{bmatrix} s_{11}^D & s_{12}^D \\ s_{21}^D & s_{22}^D \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & -1 \\ -1 & 4 \end{bmatrix}$$

$$\mathbf{S}_H = \begin{bmatrix} s_{11}^H & s_{12}^H \\ s_{21}^H & s_{22}^H \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & -1 \\ -1 & 4 \end{bmatrix}$$

Vážená kovarianční matice:

$$\mathbf{S}_* = \begin{bmatrix} 1 & -1 \\ -1 & 4 \end{bmatrix}$$

Vícerozměrný t-test:

n	6
p	2
T^2	3,5
F	1,31
df1 = p	2
df2 = n-p-1	3
α	0,05
F-crit	9,55
p-hodnota	0,389

Úkol 2 – řešení v softwaru R

```
install.packages("ICSNP")
```

```
library("ICSNP")
```

```
Xd=matrix(c(2,4,3,12,10,8),3,2)
```

```
Xh=matrix(c(5,3,4,7,9,5),3,2)
```

```
HotellingsT2(Xd, Xh)
```

```
Hotelling's two sample T2-test
```

```
data: Xd and Xh
```

```
T.2 = 1.3125, df1 = 2, df2 = 3, p-value = 0.3895
```

```
alternative hypothesis: true location difference is not equal to c(0,0)
```

Použití softwaru R jako kalkulačky:

```
S=solve(2/3*matrix(c(1,-1,-1,4),2,2)) # výpočet inverzní matice
```

```
b=matrix(c(-1,3),1,2) # vektor s hodnotami rozdílu souřadnic centroidů
```

```
t2=b%*%S%*%t(b) # výpočet testové statistiky  $T^2$ 
```

```
F=(3/2)*(t2/4) # výpočet testové statistiky F
```

```
qf(0.95,2,3) # 95% kvantil F rozdělení pro stupně volnosti 2 a 3
```

```
1-pf(F,2,3) # p-hodnota
```